

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Solijonova Irodaxon Iftixorjon qizi

FarDU magistranti

MAKTAB O'QUVCHILARINING ONA TILI DARSLARIDA ILK MORFOLOGIK KOMPETENTSIYASINI SHAKLLANTIRISH

Anotatsiya

mazkur maqolada morfologik kompetensiya va morfologiya tushunchalari, o'quvchilarning morfologik kompetensiyani shakllantirish usullari va boshlang'ich sinflarda morfologiyani o'qitish metodikasi qanday o'qitish ekanligini to'g'risida ish olib borildi.

Kalit so'zlar: kompetensiya, morfologiya, morfologik kompetensiya, morfologiya metodikasi, boshlang'ich sinfda morfologiyani o'qitish metodikasi.

Kirish

Davlat ta'lim standartlarining ikkinchi avlodining asosiy yo'nalishlaridan biri bu boshlang'ich umumiy ta'limning fan dasturlarini o'zlashtirish natijalarini rejalashtirishdir. Boshlang'ich ta'lim natijalarini rejalashtirish barcha o'quv fanlarini, shu jumladan ona tilini ham to'liq qamrab oladi.

Asosiy Qism. Morfologiya boshlang'ich sinfda an'anaviy ravishda o'rganiladigan ona tilining bo'limlarini anglatadi. Shuning uchun bu bo'limni o'rganish mazmuni va metodikasi masalalari dolzarb emasdek tuyuladi. Shu bilan birga, o'quv maqsadlarining o'zgarishi va yosh o'quvchilar tomonidan Davlat ta'lim standartining ona tilidagi o'quv dasturini o'zlashtirish natijalariga, shuningdek o'qituvchilarning eng yaxshi amaliyotlari yutuqlariga yangi talablarning paydo bo'lishi morfologiya bo'yicha darslarning mazmuni, rejalashtirilishi va tashkil etilishini boshlang'ich sinfda doimiy ta'sir ko'rsatadi.

Ona tili darslarida yosh o'quvchilarning morfologik kompetensiyasini shakllantirish-bu o'z maqsadiga ega bo'lgan maxsus morfologik mashqlar yordamida morfologiya bo'yicha bilim

va ko'nikmalarni rivojlantirishning ongli jarayoni: o'quvchilarning ona tilining morfologik tuzilishi to'g'risida xabardorligi.

Boshlang'ich sinflarda morfologiyani o'qitish metodikasi

Morfologiyaning vazifalariga grammatikaning asosiy tushunchalarini (grammatik shakl, grammatik kategoriya, grammatik ma'no) o'rganish, so'zlarni nutq qismlari bo'yicha va nutq qismlari ichida - semantik-grammatik toifalar bo'yicha taqsimlash, grammatik toifalarni ko'rib chiqish va nutqning alohida qismlarini shakllantirish kiradi. kontekstda grammatik shakllardan foydalanishning asosiy holatlari sifatida.

Morfologik kompetentsiyani shakllantirish uchun maxsus texnika mavjud:

Morfologiya metodikasi-grammatika metodologiyasining nutq qismlarini o'rganishda o'quvchilar tomonidan grammatik tushunchalar va naqshlarni o'zlashtirish jarayonlarini, nutq qismlarini ishlatishda amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish yo'llarini, deklensiya, konjugatsiya va boshqalarni shakllantirish va ulardan foydalanishni o'rganadigan bo'limi., bu holda yuzaga keladigan odatiy qiyinchiliklar va xatolar, ularning chastotasi, sabablari va ularni yo'q qilish usullari.

Morfologiyani o'rganish metodikasining xususiyatlari uni o'rganish maqsadlari bilan belgilanadi. Morfologiyani o'rganishning kognitiv maqsadi asosiy morfologik tushunchalarni o'zlashtirishdir. Morfologiyani o'rganishning amaliy maqsadlari morfologik ko'nikma va qobiliyatlarni shakllantirishdir, ularning asosiysi nutq qismlarini ajratish va morfologik tahlil qilishdir.

Uni o'rganishning quyidagi tamoyillari morfologiyaning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqadi:

1. leksiko-grammatik-ma'lum bir so'zning leksik ma'nosini va so'zning umumiy semantik ma'nosini nutqning bir qismi sifatida taqqoslash, (masalan, yugurish: "odamlarning turli yo'nalishlarda oyoqlarida tez harakatlari" leksik ma'nosi va "harakat" umumiy semantik ma'nosi. ism");
2. paradigmatic-bilvosita shakllarni va so'zning asl shaklini taqqoslash;
3. morfologik-sintaktik-so'zni jumla a'zosi va nutqning bir qismi sifatida taqqoslash.

Ta'lim va til ko'nikmalarini shakllantirish uchun mahalliy fanlarda mashqlar deb ataladigan o'ziga xos usullar ishlab chiqilgan.

Morfologik mashqlar bolalarning morfologiya bo'yicha olgan bilimlarini mustahkamlab, ham imlo, ham punktuatsiya malakalarini shakllantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Buning uchun quyidagi mashqlardan foydalaniladi:

1. morfologik tahlil;
2. so'zning to'liq yoki qisman morfologik tahlili;
3. so'zlarning hosil bo'lishi, so'zni belgilangan shaklda shakllantirish;
4. nutqning ma'lum bir qismi bilan iboralar va jumalarni qurish;
5. gapda, matnda nutqning bir qismini topish;
6. nutq qismlarini chiqarish.
7. nutqning bir qismini, nutqning ushbu qismining u yoki bu toifasini aniqlash;

8. nutqning bir yoki bir qismi, nutqning bir yoki bir nechta toifasi so'zlarini tanlash;
9. so'zlarni nutq qismlari, ularning toifalari bo'yicha guruhlash;
10. so'z paradigmasini tuzish;
11. nutqning turli qismlariga tegishli omonim so'zlarni farqlash;
12. jadvallarni tuzish va ushbu misollar bilan tayyor jadvallarni to'ldirish;
13. nutq qismlarining matnni shakllantirish funksiyasini kuzatish;
14. turli uslubdagi matnlarda nutq qismlarining ishlashini kuzatish;
15. gap tarkibidagi nutq qismlari o'rtasidagi sintaktik munosabatlarni kuzatish.

Boshlang'ich sinflar uchun dastur o'quvchilarni nutq qismlarini mustaqil va xizmatga ajratish bilan maxsus tanishtirishni nazarda tutmaydi, ammo amalda o'qituvchi bolalarning e'tiborini nutq qismlari ushbu ikki guruhga bo'linadigan belgilarga qaratadi. Demak, o'quvchilar ot, sifat, fe'l, olmosh, ravish har doim gapning a'zosi ekanligini, predlog va bog'lovchi kabi so'zlar esa gapning a'zosi emasligini bilib oladilar.

Nutq qismlarini o'rganishning asosiy vazifalaridan biri talabalarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish, shu jumladan bolalar lug'atini yangi otlar, sifatlar, fe'llar bilan boyitish va so'zlarni izchil nutqda aniq ishlatish qobiliyatini rivojlantirishdir.

Morfologik tushunchalar ustida ishlash boshqa mavzularni o'rganish bilan davom etmoqda. Bilim va o'rganish va til ko'nikmalarini mustahkamlash darsliklar mashqlari uchun qo'shimcha vazifalardir. Agar ular muntazam ravishda bajarilsa, o'quvchilarning bilimlari kerakli darajada saqlanadi.

Morfologiyani o'rganish asoslarini shakllantirish talabalarning obrazli va mantiqiy fikrlashini rivojlantirishni o'z ichiga oladi.

Boshlang'ich sinflarda morfologiya kursida nutq qismlari va ularning shakl o'zgarishi o'rganiladi.

Xulosa

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, ona tili darslarida yuqori darajadagi morfologik malakaga erishish uchun ishni tashkil etish qobiliyati muammosi dolzarb bo'lib qolmoqda va unga ko'plab o'qituvchilar jalb qilingan. Hozirgi kunda boshlang'ich sinf o'qituvchilari o'quvchilarning ona tili morfologiyasi bo'yicha faoliyatining yakuniy natijalarini rejalashtirishga majbur bo'lmoqdalar va bu, bizning fikrimizcha, nafaqat morfologiyani o'qitishning yakuniy maqsadini ko'z o'ngida saqlashga, balki o'quvchilarning ko'pchilikni o'zlashtirish darajasini sifat jihatidan oshirishga yordam beradi grammatik kategoriyalar va tushunchalar.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. INTER, FIBER LENGTH IN. "An International Multidisciplinary Research Journal." *An International Multidisciplinary Research Journal* 41.43 (2017).
2. Kholdarova, I. V. (2021). THE FOLKS DISCOVERIES AND GENERATIVE LEXEMES. *Theoretical & Applied Science*, (3), 267-270.
3. Kochkorbaevna, K. B. (2022). The Main Directions and Methods of Work on Vocabulary in Primary School. *International Journal of Innovative Analyses and Emerging Technology*, 2(2), 95-99.

4. Kochkorbaevna, K. B., & Gulomova, O. (2022). Technologies for Teaching Students to Think Independently in the Process of Analyzing Literary Texts Based on an Innovative Approach. *International Journal of Culture and Modernity*, 13, 115-120.
5. Kochkorbaevna, K. B., & Hilola, I. (2022). Developing Pedagogical Abilities in Students through Introducing Modern Forms and Methods of Education in the Mother Tongue Teaching Process. *International Journal of Culture and Modernity*, 13, 1-3.
6. Mechanisms Of The Formation Of The Social Outlook Of Future Teachers In The Context Of The Informatization Of Education. *The American Journal of Applied sciences*, 3(04), 203-207.
7. Valijonovna, K. I. (2022). About Humorous Literature for Children. *International Journal of Culture and Modernity*, 14, 5-10.
8. Valijonovna, K. I. (2022). Some Speeches about Spelling. *International Journal of Culture and Modernity*, 14, 1-4.
9. Valijonovna, K. I., & Askaraliyevna, U. M. (2021). Use of Modern Information Technologies in Literacy Classes. *International Journal of Culture and Modernity*, 11, 268-273.
10. Zokirova, S. M. (2019). Contrast analysis of syntactic layer units. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(8), 250-255.
11. Zokirova, S. M. (2020). Ta'limda axborot texnologiyalarining vujudga kelish tarixi. *Молодой ученый*, (18), 586-587.
12. Zokirova, S. M. (2021). FORMATION OF CREATIVE LITERACY IN MODERN YOUTH AND THE VALUE OF MNEMONIC TECHNOLOGY. *Theoretical & Applied Science*, (4), 240-243.
13. Zokirova, S. M., & Axmedova, D. O. (2021). WORKING WITH BORROWINGS GIVEN IN DICTIONARIES OF PRIMARY SCHOOL TEXTBOOKS. *Theoretical & Applied Science*, (3), 275-278.
14. Zokirova, S. M., & Topvoldiyeva, Z. R. (2020). ABOUT BORROWINGS IN THE UZBEK LEXICON. *Theoretical & Applied Science*, (4), 701-705
15. Акбарова, З. А. (2020). Инсоннинг тили, руҳияти ва онгининг боғлиқлигига доир мулоҳазалар таҳлили. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 3(2).
16. Акбарова, З. А. (2020). РАЗМЫШЛЕНИЯ О ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ХАРАКТЕРИСТИКЕ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ. In *ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 146-151).
17. Зокирова, С. М. (2016). Контрастивные исследования на современном этапе развития лингвистики. *Учёный XXI века*, (3-4 (16)), 23-27.
18. ХОЛДАРОВА, И. В. (2021). ХАЛҚ ТОПИШМОҚЛАРИ ВА ГЕНЕРАТИВ ЛЕКСЕМАЛАР. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 4(2).
19. Tukhtasinov, D. F. (2018). Developing Logical Thinking of 5-9th Year Students at Mathematics Lessons. *Eastern European Scientific Journal*, (2).
20. To'xtasinov, D. F. (2018). DIDACTIC BASES OF DEVELOPMENT OF LOGICAL THINKING IN SCHOOLCHILDREN. *Central Asian Journal of Education*, 2(1), 68-74.